

mensie heeft de mens een keuze, hij kan kiezen: ik ga naar daar of naar daar. Bij de tijdsdimensie heeft de mens geen keuze: hij kan niet achteruit gaan.

Schirren: Je hebt wel een keuze, je kan herbeginnen?

De Cauter: Aan al wat gebeurt, is inherent toch een zekere onomkeerbaarheid verbonden, dat wat men 'geschiedenis' noemt.

Schirren: Ja, maar wat zich voordoet, dat is tijdsduur en binnen die tijdsduur structureert men. Die geschiedenis is dus eigenlijk een opeenvolging, een verloop van tijd dat men op een gegeven moment structureert door de vergelijking met een verschil. 'Structuren (*hier definieert Schirren uitdrukkelijk en herhaaldelijk*) zijn datgene wat hetzelfde is binnen datgene wat verschilt.' Om elkaar te begrijpen heeft men die structuren gemaakt.

De Cauter: De theorie van Aristoteles, de universalia. Als ik 'appel' zeg, weet iedereen wat ik bedoel, hoewel elke appel verschillend is van een andere. Het woord, het begrip is dan de structuur om aan te duiden wat 'appel' is in oppositie tot bijvoorbeeld 'peer'. Die structuren zijn door de mens gemaakt om elkaar en de wereld te kunnen begrijpen. Maar abstract gezien zijn alle woorden als 'appel' eigenlijk onjuist; ze doen het concrete, het particuliere geweld aan.

Schirren: Door middel van die structuren kunnen we communiceren; een structuur heeft dus een sociale dimensie.

De Cauter: Een symbolische orde, zoals de tijd.

Schirren: Maar noten bijvoorbeeld, dat is de tijd. Over tijdsduur kan je niet veel zeggen, het is iets zoals 'eeehaaaahuuuuuhoohoe', er zijn geen twee dezelfde want dat verandert constant. Ik ben anders op ieder moment.

De Cauter: De opmerking die Thierry daarnet maakte, vind ik bijzonder treffend: de mens heeft geen keuze. Er is geen mens die buiten de tijd, buiten de geschiedenis, buiten de structuren kan staan. Stellen dat structuur de anderen zijn, dat is te simpel. Structuur zit ook hier (*wijst naar zijn hoofd*), ze is ingeworteld, zonder structuur zou ik mezelf niet zijn, maar een droom. In de droom is er geen structuur maar enkel duur. De droom is het ongestructureerde deel van mezelf. Je zou kunnen zeggen dat ik een sociale constructie ben, maar je kan niet zeggen dat het onbewuste ik het echte ik is. Daar is geen gemeten tijd, maar duur en chaos. Maar ik zou niet kunnen spreken als ik geen structuur zou hebben. Mowgli bijvoorbeeld, sprak niet, hij werd dan ook niet beschouwd als mens maar als wolf. De taal is niet de andere maar is 'eigen' aan het mens-zijn.

Schirren: Neen, het zijn de anderen die in

mij zijn. Wie ben ik? Dat is hier (*wijst naar zijn buik*); structuren zitten hier (*wijst naar zijn hoofd*). Mijn moeder was een grote vrouw, blauwgroene ogen,... die grote vrouw was mijn mama. Ik voel dat hier (*wijst naar zijn buik*). MAMA, MAMA, Wat ik doe en zeg, 'ik ben de zonnekoning, ik doe dit, doe dat', dat komt van hier (*wijst naar zijn hoofd*); ik en mama versmelten in de buik.

De Mey: Zou je niet kunnen zeggen dat er een soort beweging bestaat vanuit het centrum 'ik', en dat er structuren zijn in de taal en in het concept van de tijd die je een vertaling toelaten waardoor je jezelf kan bekijken. Een beetje zoals Russische poppen. Je kan niet zeggen: de taal zijn de anderen.

Schirren: De structuren zijn de anderen.

De Mey: Maar het is toch door diezelfde structuren dat je kan spreken. Wanneer je spreekt, gebruik je een structuur om je eigen ik te formuleren, tot uiting te brengen. Opdat dat 'ik' niet enkel een bol energie zou zijn en niet-communicerbaar. Opdat dat 'ik' naar buiten zou komen heb je zelf een structuur nodig.

Schirren: Als je denkt, dan zijn dat je hersenen die werken.

De Cauter: Zonder hoofd is er geen 'ik'. Je kan niet zeggen: 'De hersenen zijn vals en het echte ik zit hier ergens vanbinnen.' Een risico van dualisme zit hier vevat. Jij ziet de echte mens als een mens zonder hoofd. Een mens zonder lichaam is niet ideaal, maar een mens zonder hoofd is een contradictio in terminis. Want het vitale in het menselijk leven, zelfs op een biologisch of medisch niveau, zit ook in het hoofd. Je kan het hoofd er niet afhakken. Het centraal zenuwstelsel zit overal, het is het leven in mijn lichaam.

2. 'Eeh – Boum': ritme

De Mey: Wat is voor jou het verband tussen ritme en tijdsduur? Wat is ritme in relatie tot beleefde, geleefde tijd?

Schirren: Ritme is de geleefde duur.

De Cauter: Kan je dat dan vergelijken met het kloppen van het hart als metafoor voor het leven? Je zou kunnen zeggen dat het leven niet kan geleefd worden zonder het kloppen van het hart. Ademhaling, hart, de bloedsomloop, alles wat leeft, heeft een levensritme. Is het dat of is het minder biologisch?

Schirren: Men beschouwt het als ritme. Het kloppen van het hart is één particulier ritme in de verzameling van alle levensritmen van mijn lichaam.

De Mey: Je sprak over een spanning. Is ritme een spanning of is het iets anders?

Schirren: Bij het muzikaal ritme zien we slechts één aspect van een meer algemeen ritme. Leven is een ritme, voilà. Je hebt leven en

niet-leven. Dat laatste is de dood. Gans het leven is een 'Eeh', het niet-leven is een 'Boum'. In het deel dat we kennen, heb je verschillende fases. Een fase van beweging en een fase van niet-beweging. 'Ik word wakker' is een fase van beweging, 'ik slaap' is een fase van niet-beweging. De 'Eeh' is de fase van beweging, de 'Boum' is de fase van niet-beweging. Het samenspel van beweging en niet-beweging is een beweging in relatie tot de dood. Dit is heel belangrijk.

De Mey: Is dit voor jou hetzelfde als 'arsis en thesis' of als 'elan en rust'. (In de notenleer is arsis de opslag of het lichte deel van een toongroep, thesis de neerslag of het zware deel. De Mey en Schirren zien het concept arsis en thesis ruimer en meer filosofisch.)

Schirren: Arsis en thesis, ja. Kijken we bijvoorbeeld naar de dans. Elk beginnend danser denkt dat beweging en niet-beweging veruitelikt worden met een beweging naar boven en naar beneden, want dat is 'Eeh' en 'Boum'. Dat is het dus niet. Het is de hele beweging (*Schirren maakt met zijn hand en arm een boogvormige beweging in de lucht*) die de 'Eeh' is. De 'Eeh' is wat ik doe, dat is mijn leven. Ik weet niet wie ik ben, welke beweging ik ga maken, ik weet dat mijn hart bonkt, maar ik weet niet hoe die beweging gebeurt, hoe al die bewegingen in mijn lichaam gebeuren. De 'Eeh' is dus constant verschillend. Wanneer de dans de niet-beweging ingaat, is dat door de zwaartekracht. Dan is het niet de danser die spreekt, maar de zwaartekracht die regeert. Het is belangrijk dat een danser zich dat realiseert. (*Schirren maakt opnieuw de boogvormige beweging met hand en arm in de lucht*). Daar, daar en daar is hij zichzelf. (*Schirren bereikt met zijn hand het tafelblad*) Daar is het de zwaartekracht. De volledige dansbeweging is gericht tegen de zwaartekracht.

De Mey: Maar er is toch een deel van de beweging dat samengaat met de zwaartekracht?

Schirren: Neen.

De Mey: Een danser die springt en valt,...

Schirren: Hij valt neer op de grond. Maar de zwaartekracht regeert, het is niet de danser die de meester is.

De Mey: Zijn we het erover eens dat er een moment bestaat waarop het geheel zich omkeert?

Schirren: Neen.

De Mey: Er is dus geen 'ictus'? (De Mey ziet 'ictus' als een moment, een climax waarop de muzikale zin van wending verandert. Dit in tegenstelling tot de klassieke theorie waarbij ictus een superaccent betekende.)

Schirren: Neen, want we kunnen het ook niet weten. Het is iets als 'oejkdjkjeuoazej' of 'kdfjzoejz,lzlsqdlza'. Vanaf het moment dat je